
Recenzovaný článek

Kvalitativní výzkum na směřování projektů PESCO v oblasti CBRN

Qualitative Research on PESCO Projects Direction in the Field of CBRN

Miroslav Pohanka, Antonín Novotný

Abstrakt: Chemické, biologické, radiologické a jaderné (CBRN) zbraně i přes mezinárodní dohody a regulace představují aktuální závažnou hrozbu. S ohledem na náročnost a nákladnost opatření proti působení CBRN se jeví vhodné jejich získání cestou mezinárodních projektů včetně projektů Permanentní strukturované spolupráce (PESCO) Evropské unie (EU). V této práci byl hodnocen význam projektů PESCO, omezení, příležitosti dané inovacemi. Z dosažených výsledků jsou definovány výsledná doporučení a navazující závěry týkající se projektů PESCO v oblasti CBRN. Zejména jsou definovány závěry a doporučení poukazující na limitovanou efektivitu iniciativy PESCO na jedné straně a příležitosti plynoucí z možné mezinárodní spolupráce na úrovni EU se zvýšením schopností Armády České republiky (AČR) a odstraněním slabých stránek v oblasti CBRN na straně druhé. Bez mezinárodní kooperace by AČR jen obtížně reflektovala současný vývoj v oblasti CBRN.

Abstract: Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN) weapons still represent a relevant threat despite international treaties and regulations. International projects like the Permanent Structured Cooperation (PESCO) of European Union (EU) appears as a suitable way of the further development when considered both complexity and expensiveness of the countermeasures to the CBRN. In this work, basic principles of PESCO, limitations, opportunities and expected directions of innovations were searched. The final recommendations on PESCO projects in the CBRN field are founded on the reached findings. Recommendations and conclusions on limited PESCO efficacy on one side and opportunity to resolve weakness of the Army of the Czech Republic (AČR) in the CBRN by collaboration in the EU on the other were particularly described in this paper. Without the collaboration, the AČR will hardly reflect the progress on CBRN defense.

Klíčová slova: biologická zbraň; Evropská unie; chemická zbraň; jaderná zbraň; zbraně hromadného ničení.

Key words: Biological Weapon; European Union; Chemical Weapon; Nuclear Weapon; Weapons of Mass Destruction.

ÚVOD

Chemické, biologické, radiologické a jaderné zbraně a jejich hlavní funkční náplně (otravné látky, biologická agens, radionuklidy) bývají označovány souhrnnou zkratkou CBRN, kde písmena zkratky korespondují s prvními písmeny anglických ekvivalentů: *Chemical, Biological, Radiological a Nuclear*. Termín CBRN je do jisté míry ekvivalentem staršího označení zbraní hromadného ničení, na rozdíl od nich však CBRN zbraně pokrývají širší oblast včetně různých improvizovaných zařízení. I přes mezinárodní dohody omezující nebo zakazující jednotlivé zbraně hromadného ničení se oblast CBRN stále vyvíjí a je spojena s teroristickými organizacemi, militantními politickými režimy některých států a existuje riziko zneužití CBRN zbraní v rámci asymetrických konfliktů.^{1,2,3}

Přímo nebo nepřímě se oblastí CBRN zabývá státních několik institucí na území ČR. V oblasti ochrany vojsk a obyvatelstva je hlavní jednotkou v oblasti CBRN chemické vojsko, jehož hlavní částí je 31. pluk radiační, chemické a biologické ochrany lokalizovaný v Liberci. Hlavním úkolem je ochrana před škodlivými účinky CBRN, radiační, chemický a biologický průzkum, odběr vzorků spojených s následnou analýzou, dekontaminace a hygienická očista zasažených osob.

Zdravotnické služby a péči, veterinární zabezpečení, hygienicko-protiepidemické a veterinární zabezpečení, nakládání se zdravotnickým a veterinárním materiálem a léčivý zajišťuje Sekce vojenského zdravotnictví Ministerstva obrany (MO), respektive jeho podřízená složka Agentura vojenského zdravotnictví AČR.

V oblasti vzdělávání a výzkumu tvoří pro AČR hlavního nositele schopností Univerzita obrany, konkrétně její součástí Ústav ochrany proti zbraním hromadného ničení ve Vyškově, který prioritně zajišťuje pokrytí personálních potřeb chemického vojska a výuka a vědecká činnost svým profilem tak zejména korespondují s činností 31. pluku radiační, chemické a biologické ochrany a Fakulta vojenského zdravotnictví sídlící v Hradci Králové, která v rámci zdravotnického vzdělávání edukuje v oblasti zdravotnické ochrany proti působení CBRN a její činnost a profil absolventů korespondují zejména s potřebami Agentury vojenského zdravotnictví a vojenských nemocnic.

V oblasti CBRN je ČR součástí a řídící zemí společného projektu Severoatlantické aliance (North Atlantic Treaty Organization; NATO), který se nazývá Joint Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defence Centre of Excellence a jehož hlavní část sídlí ve Vyškově. Dalšími zapojenými zeměmi jsou Itálie, Francie, Kanada, Maďarsko, Německo, Polsko, Slovensko, Slovinsko, Řecko, Rumunsko, Velká Británie a USA, přispěvatelem mimo NATO je Rakousko. JCBRN COE poskytuje zapojeným zemím zejména následující služby, které jsou zároveň jeho poslání: tvorba koncepcí, doktrín, obranného plánování

1 ELLIS, P. D. Lone Wolf Terrorism and Weapons of Mass Destruction: An Examination of Capabilities and Countermeasures. *Terrorism and Political Violence*. 2014, 26(1), 211-225.

2 IVANOVA, K. a T. SANDLER. CBRN incidents: Political regimes, perpetrators, and targets. *Terrorism and Political Violence*. 2006, 18(3), 423-448.

3 KAUNERT, C. a S. LEONARD. The European Union's Response to the CBRN Terrorist Threat: A Multiple Streams Approach. *Politique Européenne*. 2019, 65(3), 148-176.

a standardizace v oblasti CBRN, řízení výcviku v oblasti CBRN, získávání poznatků, hodnocení a analýzy a následná odborná podpora operací v oblasti CBRN. Jak název JCBRN COE napovídá, hlavní náplní činnosti tohoto centra je právě oblast CBRN.

V civilní ochraně je pro oblast CBRN specializované pracoviště Institut ochrany obyvatelstva sídlící v Lázních Bohdaneč náležející pod Ministerstvo vnitra. V oblasti CBRN vykonává kontrolní činnost ve smyslu dohledu nad dodržováním legislativy a mezinárodních úmluv Státní úřad pro jadernou bezpečnost, který má dále ve své podřízenosti veřejnou výzkumnou instituci Státní ústav jaderné, chemické a biologické ochrany.

Česká republika (ČR) se jako členská země Evropské unie (EU) může zapojit do projektů PESCO organizovaných EU pomocí Evropské obranné agentury (*European Defence Agency*, EDA). Založení iniciativy PESCO ze strany EU pak představuje alternativu obdobným aktivitám ze strany Severoatlantické aliance (North Atlantic Treaty Organization; NATO) jakou je například iniciativa Smart Defence. PESCO projekty odstartovaly v roce 2018 a EU postupně financovala 46 projektů směřujících k zvýšení obranyschopnosti členských zemí.^{4,5,6} ČR se prostřednictvím MO podílí na získávání nových schopností AČR mimo jiné právě zapojením do projektů PESCO, nicméně v oblasti CBRN zatím ČR není aktivní ve směru využití iniciativy PESCO. Zároveň probíhají diskuze poukazující na potřebu program PESCO reformovat a zvýšit jeho efektivitu. Tato analýza je zaměřena na realizaci kvalitativního výzkumu, který si klade za cíl posoudit možnosti, které představuje iniciativa PESCO pro zvýšení schopností AČR v oblasti CBRN. Tento faktor je obzvláště důležitý v dnešní době, kdy se AČR a ČR snaží naplňovat svoji ambici v oblasti CBRN jako vedoucího národa v souladu s požadavky koaličních partnerů na společnou obranu.

1 METODIKA

Pro získání relevantních názorů na aplikovatelnost projektů PESCO pro oblast CBRN byl zvolen kvalitativní výzkum spočívající v oslovení skupiny devíti odborníků a vedoucích pracovníků (dále respondenti), kteří v rámci AČR, respektive některé ze součástí MO, mají na starosti aktivity spojené s CBRN a oblastí mezinárodních projektů včetně projektů PESCO. Metoda kvalitativního výzkumu byla zvolena z důvodu, že kvalifikovaně se touto oblast zabývá jen omezený počet pracovníků. Oslovení respondenti zastávají řídící pozice v rámci chemického vojska, Agentury vojenského zdravotnictví, Univerzity obrany, zahraničních (NATO, EU) a mezinárodních pracovišť. Z devíti respondentů sedm zastává velitelské funkce a dva odborné funkce zaměřené na projektový management. Komunikace s respondenty probíhala v průběhu měsíců října až prosince 2020 cestou

⁴ KISLITSYN, S. V. EU defence initiatives and Washington's position Mirovaya Ekonomika I Mezhdunarodnye Otnosheniya. 2020, 64(10), 29-39.

⁵ MURILLO, B. C. Permanent Structured Cooperation (PESCO) and third states' participation Revista General De Derecho Europeo. 2021, 53(53), 289-315.

⁶ USIAK, J. a D. TRUBENOVA. Challenges for security and defence cooperation in central Europe: will the EU be able to manage the crisis in the EU periphery? Revista Unisci. 2020, 54(54), 195-221.

e-mailových spojení, a bylo při nich položeno deset otázek mapujících zkoumanou problematiku (viz tabulka 1). Zpracování a následná komunikace pak probíhaly v první polovině roku 2021. Současně byla záležitost s respondenty diskutována i v rámci telefonních rozhovorů, při nichž byl vysvětlen záměr výzkumu a na druhou stranu od respondentů získány další postřehy související s řešenou problematikou. Elektronická forma komunikace byla upřednostněna z důvodu omezení vyplývajících z epidemiologické situace a souvisejících omezení v době provádění výzkumu, časové vytíženosti oslovených respondentů a faktu, že část z respondentů byla v době provádění průzkumu odvelena na zahraniční pracoviště. Získané odpovědi byly vyhodnoceny a souhrnné názory v kontextu dalších analýz prováděných v této práci extrapolovány do výsledných doporučení.

Prováděný kvalitativní výzkum vycházel z obecných principů zjišťování informací od malé skupiny respondentů a korespondoval s obecnými postupy a principy v citované literatuře.^{7,8} Použité otázky kvalitativního výzkumu jsou shrnuty v tabulce 1.

Tabulka č. 1: Otázky kvalitativního výzkumu

Otázka číslo	Plné znění otázky
1	Měla by podle Vás AČR v oblasti ochrany proti CBRN upřednostňovat schopnosti postavené na národních silách a zdrojích, nebo jít cestou mezinárodní spolupráce a společných projektů s jinými státy?
2	Pro jaké součásti AČR podle Vás mohou být nejpřínosnější výsledky projektů PESCO?
3	Jaké jsou podle Vás hlavní přínosy projektů PESCO pro účastníky se země?
4	Jaké jsou podle Vás hlavní přínosy projektů PESCO pro pozorovatelské země?
5	Které příležitosti podle Vás nabízí projekty PESCO v oblasti CBRN?
6	Měla by být do budoucna iniciativa PESCO ze strany EU zachována, zmenšena či zrušena, nebo naopak navýšena?
7	Které součásti AČR by podle Vás měly přednostně usilovat o zapojení do projektů PESCO?
8	Které součásti AČR by podle Vás měly přednostně usilovat o zapojení do projektů PESCO v oblasti CBRN?
9	Je podle Vás nějaká specifická část oblasti CBRN či schopnost, kterou by AČR měla partnerům v NATO nebo EU přednostně nabízet ke sdílení?
10	Je podle Vás nějaká specifická část oblasti CBRN či schopnost, kterou by AČR měla poptávat u svých partnerů v NATO nebo EU?

2 VÝSLEDKY

Na základě komunikace s jednotlivými odborníky působících v oblasti ochrana proti CBRN, zdravotnictví včetně péče o zasažené CBRN, výcvik, vzdělávání a výzkum bylo celkem obdrženo devět vypracovaných strukturovaných rozhovorů, které byly následně

⁷ AMBERT, A. M., et al. Understanding and evaluating qualitative research. *Journal of Marriage and the Family*. 1995, 57(4), 879-893.

⁸ MEY, G. a K. MRUCK. Qualitative research in Germany - A short cartography. *International Sociology*. 2007, 22(2), 138-154.

analyzovány. Je třeba zdůraznit, že výsledky kvalitativního výzkumu byly získány v období říjen až prosinec 2020, kdy nebyly uzavřeny rozhovory o státním rozpočtu na rok 2021 a rozpočtu EU na rok 2021 a zejména nebyl vyhodnocen ekonomický dopad epidemiologických událostí roku 2020. Tyto faktory mohou a pravděpodobně i budou mít zásadní dopad na význam společných projektů v rámci EU, a to jak z důvodu hledání finančních úspor, tak i změn v prioritách směřování a skladbě mezinárodních projektů a aktivit a do budoucna budou tyto změny respondenty vnímány a je předpoklad, že dojde k názorovým posunům. Vlastní výsledky kvalitativního výzkumu jsou v následujících odstavcích, jejich shrnutí pak v tabulce 2.

První otázkou na respondenty bylo, zda by měla AČR v oblasti ochrany proti CBRN upřednostňovat schopnosti postavené na národních silách a zdrojích, nebo jít cestou mezinárodní spolupráce a společných projektů s jinými státy. V tomto směru měli všichni respondenti názor, že je žádoucí nějaká forma zapojení se do mezinárodních aktivit v oblasti CBRN. V případě dvou respondentů byla preference mezinárodní kooperace, u sedmi respondentů upřednostnění národních schopností spojených se zapojením do mezinárodních projektů, úkolových uskupení nebo sil. V tomto směru byla doporučení směřována například na účast v projektech podporujících interoperabilitu, zapojení se na štábní úrovni mezinárodního praporního uskupení a účast v projektech podporujících zkvalitnění současných schopností a implementaci nových poznatků a technologií, které jsou pro ČR samostatně nedosažitelné. Dalším argumentem bylo, že ČR by měla být v případě mimořádných událostí sice schopna jednat samostatně, nicméně v případě zásadních katastrofických událostí přesahujících oblast jednoho státu mít vytvořeny nástroje a možnosti k mezinárodní spolupráci.

Na druhou otázku zjišťující, jaké součásti AČR mohou nejvíce získat z řešení společných nadnárodních projektů PESCO převažovali odpovědi respondentů doporučující takové zapojení, které přinese nové technologie a prostředky (hlavní bojový tank, autonomní systémy, elektronický boj, nové zbraňové systémy atd.) bez ohledu na součást. Celkem pět respondentů doporučovalo takovéto zapojení. U třech respondentů bylo doporučeno přednostní zapojení specializovaných a výzkumných součástí. Jeden respondent pak doporučoval přednostní zapojení takové součásti, která má trvalý mezinárodní přesah svých činností a se zahraničními partnery již kooperuje z jiných důvodů a má tak pro úspěšné splnění cílů předpoklady.

Třetí otázka sondažovala názory respondentů na přínos projektů PESCO pro účastníky se země. Na tuto otázku respondenti reagovali odpověďmi, které vyzdvihovali různé formy ekonomického přínosu a sdílení nákladů (celkem 8 respondentů), u šesti respondentů byl zároveň kladen důraz na dosažené technologie a získané schopnosti i zkušenosti s řešenou oblastí, u třech respondentů pak byl rovněž vyzdvižen i moment spolupráce s dalšími prestižními zahraničními pracovišti, který vede k tvorbě kontaktů, vytváří příhodné podmínky pro další spolupráci i v jiných oblastech a umožňuje i rozvoj případné budoucí interoperability. Zmíněna je i podpora domácího průmyslu jedním respondentem. U ekonomických aspektů je pak uváděna lepší dlouhodobá stabilita financování v případě, že se jedná o mezinárodní projekt. Jak je patrné, respondenti viděli v projektech PESCO více než jedno pozitivum a jako přínosné jsou hodnoceny i aspekty, které nejsou hlavním posláním PESCO, ale mohou mít pro účastnické země další význam v budoucnosti (např. zmíněná tvorba kontaktů).

Čtvrtou otázkou v rámci kvalitativní výzkumu bylo definování přínosů projektů PESCO pro pozorovatelské země. Převládajícím názorem (šest respondentů) byla možnost být informován. Konkrétně se jednalo o možnost získat informace a seznámit se s dosaženými závěry z projektu, implementovat zkušenosti získané řešitelským týmem a zajištění kontaktů pro případné jiné aktivity. U čtyř respondentů byla pozitivně hodnocena i možnost se k projektu připojit později, když to bude pro pozorovatelskou zemi žádoucí, nebo se změni okolnosti a podmínky. Pozorovatelská země si tak nezavírá možnost budoucí větší angažovanosti, ale zároveň nemusí projekt realizovat aktivně. Dva respondenti myšlenku pasivní účasti dále specifikovali ve směru, že pozorovatelská země nemusí vyčleňovat zdroje na financování projektu, ale má přístup k informacím. Jeden respondent pak poukázal, že sice pozorovatelská země má zajištěn přístup k informacím, celkový význam je však nízký a jedná se spíše o vyjádření politické podpory.

V páté otázce respondenti hodnotili, jaké přínosy nabízí projekty PESCO v oblasti CBRN. V tomto směru převládl názor, že nabízeným přínosem je dosažení a sdílení nákladných technologií a související rozvoj schopností a kapacit využitelných v oblasti CBRN. Tento názor byl formulován u sedmi respondentů. Z těchto sedmi respondentů však jeden zároveň upozornil na nevhodné uspořádání a smluvní ošetření výstupů některých projektů PESCO, kdy konkrétně projekt PESCO zaměřený na zařízení dálkové detekce v CBRN oblasti za použití bezpilotních prostředků zajistí účastníkům pouze možnost technologii si pronajmout, nikoliv vlastnit a výhodnost zapojení se do takového projektu je tedy diskutabilní. U dvou respondentů pak bylo poukázáno na možnost využít projekty PESCO pro zabezpečení pokročilého výcviku a vzdělávání v oblasti CBRN. Mimo uvedené pak jeden respondent zmiňuje možnost využít vysoké schopnosti AČR v oblasti CBRN jako nabízenou aktivitu pro zapojení se do PESCO projektu a tímto způsobem kompenzovat případnou pasivitu či nedostatky v jiné oblasti.

Šestá otázka zjišťovala doporučení k dalšímu směřování projektů PESCO a sice, jestli má být iniciativa zachována, zmenšena či zrušena, nebo naopak navýšena. Krajní řešení, zrušení nebo naopak navýšení, nedoporučoval ani jeden respondent. Na druhou stranu výslovné zachování současného stavu doporučili pouze tři respondenti. Pět respondentů doporučilo zachování PESCO s úpravou řídicích a kontrolních mechanismů. Konkrétně se jednalo o vylepšení mechanismů mezinárodní koordinace, funkční transformace, lepší vyhodnocení výsledků a jejich uplatnitelnosti a zrušení projektů, které probíhají jen formálně. Ne tedy zvyšování formálních administrativních kontrolních mechanismů, ve kterých respondenti problém nespatřují, ale zavést lepší hodnotící mechanismy hodnotící faktický význam a přínos projektů. Dva respondenti zvolili odpověď bez konkrétního doporučení. Při zvážení všech odpovědí je tedy zřejmé, že respondenti vnímají potřebnost projektů a nepovažují zdroje jako limitní (není třeba navýšení), ale je patrné, že iniciativa PESCO má nedostatky na řídicí úrovni a úrovni závazných pravidel, které způsobují omezenou uplatnitelnost výsledků projektů.

Sedmá otázka dále rozvíjela otázku číslo dvě a byla zaměřena na doporučení, které součástí AČR by měly usilovat o zapojení do projektů PESCO ve smyslu doporučení přednostní aktivity, zatímco u druhé otázky byli zjišťováni uživatelé výsledků. Pět respondentů spatřovalo žádoucí, aby se do projektů PESCO zapojily výzkumné a vzdělávací instituce. V tomto směru byla doporučována účast součástí MO i mimo samotnou AČR. Konkrétně byly některými respondenty zmiňovány Univerzita obrany, Sekce průmyslové

spolupráce MO a příspěvkové instituce MO. Dva respondenti doporučovali zdravotnické instituce a instituce s mezinárodním přesahem (Joint Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defence Centre of Excellence; JCBRN COE). Jeden respondent dále zmiňoval zapojení součástí podílejících se na akvizici a standardizaci prostředků individuální ochrany, výstrojních náležitostí ručních zbraní a střeliva s cílem vytvořit či zajistit jednotné produkty pro více zemí. Jeden respondent doporučil široké zapojení AČR jako celku, a nikoliv izolované projekty.

Osmá otázka směřovala na zjištění součástí AČR, které by měly usilovat o zapojení do projektů PESCO v oblasti CBRN. Respondenti zmiňovali jednu až dvě součásti či instituce. Ze strany respondentů byl převládající názor, že hlavním realizátorem aktivit spojených s projekty PESCO zaměřených na oblast CBRN by mělo být především chemické vojsko a vojenské zdravotnictví. Tento názor zastávali čtyři respondenti. Dva respondenti uvedli Univerzitu obrany a po jednom respondentu byla zmíněna Sekce rozvoje sil, Sekce plánování schopností, příspěvkové organizace MO a součásti určené do mezinárodních uskupení. Jeden respondent v odpovědi neoznačil konkrétní součást. Jak je z odpovědí patrné, respondenti doporučují jako žádoucí zapojení i instituce MO, které leží mimo struktury AČR. Jeden respondent doporučil široké zapojení AČR.

V deváté otázce byli respondenti dotázáni, kterou schopnost či oblast v rámci CBRN by AČR měla přednostně nabídnout partnerům v NATO nebo EU ke sdílení. Převládajícím názorem bylo nabídnutí chemického vojska a jeho schopností. V tomto směru se vyslovilo pět respondentů, kteří se vyslovili pro pokračování zapojení do Sil rychlé reakce NATO (*NATO Response Force*; NRF), nabízení týmů a odborníků chemického vojska angažovaných v SIBCRA (z anglického *Sampling and Identification of Biological, Chemical and Radiological Agents*), vzdušný radiační průzkum a odmořování a dezinfekci techniky a osob. Zde respondenti výše zmíněné schopnosti zmiňovali jako silné stránky AČR v oblasti CBRN. Jeden respondent doporučil nabízení JCBRN COE. Jiným doporučením dalšího jednoho respondenta bylo obecné nabízení schopností AČR v oblasti CBRN malým zemím, kde by ČR mohla v tomto směru zastávat vůdčí roli, tento názor byl v tomto případě provázán s obecným nabízením chemického vojska. Dva respondenti nedoporučili, respektive nespecifikovali konkrétní schopnosti ke sdílení s partnery a spojenci ČR. Jeden respondent zmínil nabízení akreditovaného a neakreditovaného vzdělávání a výzkumných kapacit, dále pak mobilní laboratoře.

Desátá otázka byla cílena na zjištění schopnosti v oblasti CBRN, kterou by AČR měla přednostně poptávat u partnerů v EU či NATO. Čtyři respondenti neidentifikovali potřebu poptávky schopností nebo tuto schopnost ve své odpovědi neuvedli. Tři respondenti identifikovali potřebu podpořit stávající síly působící v oblasti CBRN, zejména chemické vojsko, ve směru jejich ochrany a schopnosti nakládat s materiálem a systémy obsahujícími CBRN ve spojení s výbušninou (oblast v anglickém jazyce označovaná termínem *Explosive Ordnance Disposal* – EOD), výbušninami samotnými a vylepšené dopravní prostředky s ochranou proti působení výbušných zařízení a min (anglické označení *Mine Resistant Ambush Protected*, MRAP). Jeden respondent doporučil přímou podporu chemického vojska o zdravotnickou podporu a vylepšení schopností chemického vojska v oblasti detekce a identifikace biologických agens, kterou v současné době řeší dominantně Agentura vojenského zdravotnictví AČR. Jeden respondent dále doporučil

nutnost rozvoje vlastních schopností a kooperace v oblasti dekontaminace citlivých materiálů a dekontaminaci raněných.

Tabulka č. 2: Shrnutí kvalitativního výzkumu

Otázka číslo	Hlavní názor (počet respondentů)	Druhý převládající názor (počet respondentů)	Další podněty a názory (počet respondentů)
1	národní s určitou mírou zapojení do mezinárodních aktivit (7)	mezinárodní (2)	-
2	široké spektrum součástí využívajících moderní technologie (5)	specializovaná a výzkumná pracoviště (3)	součástí s trvalým mezinárodním přesahem (1)
3	ekonomický přínos a sdílení nákladů (8)	rozvoj schopností a zkušeností, dosažení technologií (6)	tvorba kontaktů, další spolupráce, interoperabilita (3), podpora domácího průmyslu (1)
4	informace, zkušenosti, kontakty (6)	možnost zapojit se v budoucnu (4)	přístup k informacím bez vynaložení prostředků (2), malý přínos, spíše vyjádření politické podpory (1)
5	sdílení nákladných technologií a související rozvoj schopností a kapacit využitelných v oblasti CBRN (7)	výcvik a vzdělávání v oblasti CBRN (2)	nabídka schopností v oblasti CBRN partnerům jako náhrada za pasivitu v oblasti jiné (1)
6	zachování spojené s vylepšením kontrolních a řídicích mechanismů (5)	zachování současného stavu (3)	bez doporučení (2), zrušení projektů, které probíhají jen formálně (1)
7	výzkumné a vzdělávací instituce (5)	zdravotnické instituce a instituce s mezinárodním přesahem (2)	pracoviště zabývající se akvizicemi, standardizací výstroje, prostředků individuální ochrany, ručních zbraní (1), široké zapojení napříč AČR (1)
8	chemické vojsko a vojenské zdravotnictví (4)	Univerzita obrany (2)	Sekce rozvoje sil a Sekce plánování schopností (1), součástí určené do mezinárodních uskupení (1), příspěvkové organizace MO (1), zapojení AČR jako celku (1)
9	chemické vojsko (5)	JCBRN COE (1)	bez doporučení (1), obecná podpora malých zemí ze strany ČR (1), vzdělávání (1), mobilní laboratoře (1)
10	Podpora chemického vojska v ochraně před výbušninami a zdravotnická podpora (3)	Detekce a identifikace biologických agens (1)	bez doporučení (4), dekontaminace citlivých materiálů a dekontaminaci raněných (1)

Z hodnocení výsledků kvalitativního výzkumu je patrné, že respondenti neidentifikovali pro iniciativu PESCO žádné hrozby vůči AČR nebo ČR a ani hrozby vůči EU jako zřizovateli a správci fondů zajišťovaných ze strany EDA. Pro ČR by mohly být náročné příliš přísné faktory udržitelnosti nebo nedosažitelné cíle programu Evropských fondů, v případě iniciativy PESCO jsou tedy hrozby spojené se zapojením ČR spíše marginálním faktorem a ČR by spíše měla hodnotit příležitosti, které ji iniciativa PESCO nabízí.

I když z případného řešení projektů PESCO nevyplývají hrozby pro AČR nebo ČR, jsou v globálním hodnocení iniciativy PESCO patrné kritické hlasy respondentů, kdy z předchozího hodnocení vyplývá, že efektivita projektů PESCO ve smyslu hodnocení vynaloženého úsilí a financí na jedné straně a získaných schopností na straně druhé není na

dostatečné úrovni. Rovněž byl zřejmý i zcela zřetelný názor více respondentů, že je žádoucí nastavit mechanismy kontroly praktického efektu a významu projektů na úrovni EDA, protože některé projekty mají malý nebo zcela zanedbatelný přínos pro účastnické země. Tyto názory respondentů jsou v nezávislé shodě s doporučeními, která zazněla na jednání Řídícího výboru EDA cestou ministrů obrany členských zemí EU dne 20. 11. 2020. Zde jednoznačně zazníval požadavek na lepší a hmatatelnější výsledky projektů PESCO.

Hodnocení očekávaného přínosu zapojení do projektů PESCO by měla AČR provádět důkladně již ve fázi přípravy projektu. Sledování vlastních možností AČR a v širším kontextu pak dalších organizací ve struktuře MO ukazuje, že respondenti vnímají AČR jako organizaci, která má v oblasti CBRN převažující silné stránky a možnost i schopnost svůj potenciál nabízet partnerům.

Respondenti při hodnocení schopností AČR v oblasti CBRN rovněž identifikovali některé slabé stránky (například ochrana před výbušninami a schopnosti týkající se nakládání s výbušninami). Zde se pak ukazuje smysl projektů PESCO, kdy by bylo možné nedostatek schopností kompenzovat technologiemi případně pokročilým výcvikem získanými na základě společných nadnárodních aktivit.

Mimo vlastní spektrum psaných dotazů kvalitativního výzkumu se pět respondentů vyjádřilo ve směru možného zapojení AČR do společných aktivit NATO. Zde se nabízejí iniciativy NATO Smart Defence, která je zaměřena na efektivní využití a sdílení unikátních schopností armády členského státu a iniciativa Framework Nations Concept zaměřená na cílený rozvoj konkrétních schopností. Pět respondentů také poukázalo na administrativní a řídicí komplikace spojené s projekty PESCO a na nutnost hledání mezinárodní politické shody na řešení daného tématu.

3 DISKUZE

Oblast CBRN a s ní spojené oblasti a obory (mikrobiologie, jaderné inženýrství, toxikologie, bezkontaktní analýza škodlivých látek a biologických agens, urgentní zdravotnická péče při zasažení CBRN atd.) jsou prudce se rozvíjející.^{9,10,11,12} Pro hodnocení současných směrů výzkumu a vývoji má AČR jen omezené kapacity a je tak nutná součinnost s dalšími institucemi napříč MO. Na úrovni AČR jsou například výzkumné aktivity a zázemí pro řešení problematiky biologických zbraní v Centru biologické ochrany v Těcho-
níně v podřízenosti Agentury vojenského zdravotnictví AČR, celkově je však schopnost

⁹ AMINIZADEH, M., et al. Hospital management preparedness tools in biological events: A scoping review. *Journal of Education and Health Promotion*. 2019, 8(1).

¹⁰ BAZYAR, J., et al. The Principles of Triage in Emergencies and Disasters: A Systematic Review. *Prehospital and Disaster Medicine*. 2020, 35(3), 305-313.

¹¹ CARTER, H., J. DRURY a R. AMLOT. Recommendations for improving public engagement with pre-incident information materials for initial response to a chemical, biological, radiological or nuclear (CBRN) incident: A systematic review. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2020, 51, 101796.

¹² RABAJCZYK, A., et al. Monitoring of Selected CBRN Threats in the Air in Industrial Areas with the Use of Unmanned Aerial Vehicles. *Atmosphere*. 2020, 11(12), 1373.

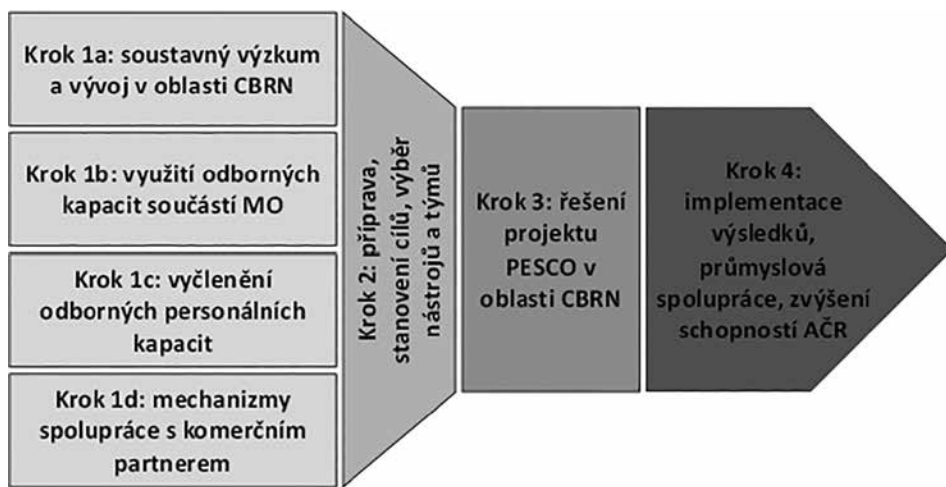
AČR provádět extenzivní a intenzivní výzkum značně omezená. Je možné ale využívat instituce ve struktuře MO a příspěvkové organizace MO. Sledovatelský výzkum, primární a aplikovaný výzkum a expertní činnosti je pro všechny základní obranně bezpečnostní oblasti schopna zajistit Univerzita obrany v Brně a fungovat jako expertní centrum MO pro potřeby AČR. Základním doporučením tedy je, aby Univerzita obrany v Brně samostatně, případně ve spolupráci s příspěvkovými organizacemi MO zabezpečila výzkum v oblasti CBRN. Pro implementaci technologií a související vývoj je zásadní zapojení příspěvkových organizací MO (Vojenský výzkumný ústav, s. p.; LOM Praha, s. p., Ústřední vojenská nemocnice – Vojenská fakultní nemocnice Praha a další) a jejich součinnost s Univerzitou obrany v Brně a pochopitelně konkrétní součástí (součástmi) AČR jako uživatelem (uživateli) výsledků výzkumu a vývoje.

Jak bylo uvedeno výše, v bezpečnostní oblasti je proto zásadní reflektovat aktuální vývoj a adekvátním způsobem rozvíjet vlastní schopnosti. I když projekty PESCO nabízí zajímavé možnosti v oblasti rozvoje schopností včetně prostředků ochrany proti CBRN na úrovni nových technologií (zejména detekce a identifikace, ochrana, dekontaminace), jejich realizace obsahuje rizika, která mohou do značné míry snížit nebo dokonce úplně převážit nad předpokládanými benefity. Zapojení se do projektu PESCO v oblasti CBRN vyžaduje systematický přístup a dlouhodobé plánování. Úspěšné řízení a plné využití potenciálu projektů PESCO vyžaduje splnění jednotlivých dílčích kroků.

Konkrétně se jedná o následující:

- Krok 1: a) soustavné provádění sledovatelského, primárního i aplikovaného výzkumu v oblasti CBRN; b) využití odborných kapacit jednotlivých součástí MO a jejich angažování v projektu, předurčení budoucího projektového týmu za ČR; c) vyčlenění odborných kapacit, zajištění expertů pro přípravu a řešení projektu; d) specifikace stanovených cílů a časových milníků pro tyto cíle s ohledem na pravidla vydaná ze strany EDA a dalších předpisů, výběr a vyčlenění nástrojů nutných pro řešení projektu, výběr a oslovení komerčních a zahraničních partnerů, nastavení mechanismů spolupráce, vytvoření smluv.
- Krok 2: příprava konkrétního projektu PESCO, jmenovitý výběr expertů z angažovaných pracovišť, zástupců budoucích uživatelů výsledků, podpis smluv, nastavení mechanismů řízení projektu. Vytvoření předpokladů na straně uživatele výsledků v rámci AČR k jejich adaptaci do vlastních schopností v oblasti CBRN, případné uzpůsobení struktur, vnitřních předpisů a dalších dle potřeby a povahy projektu.
- Krok 3: Vlastní řešení projektu ve shodě s hlavním cílem, dílčími cíli a milníky. Řízení řešení projektu dle způsobu zapojení, koordinace mezinárodního týmu v případě, že ČR je vedoucí zemí projektu, realizace úkolů v případě, že ČR je další účastník, vyčlenění kapacit a součinnosti s vedoucí zemí a vlastní evidence poznatků v případě, že ČR je pozorovatelská země.
- Krok 4: Implementace výsledků do schopností AČR v oblasti CBRN. V případě, že jde o technologii, vyráběný produkt a podobně, tak zajištění uvedení výsledku do praxe v součinnosti se smluvním komerčním partnerem. V případě, že výsledkem je pokročilý výcvik nebo schopnosti nepostavené na vyráběné technologii, tak zajištění úpravy vnitřních předpisů, struktur, organizačních pokynů, plánování výcviku, organizování výcvikových a kariérních kurzů a podobně.

Proces dosažení zvýšených schopností AČR v oblasti CBRN za pomoci projektu či projektů v rámci iniciativy PESCO je možné jen postupným plněním jednotlivých kroků, kdy splnění jednoho kroku vytváří předpoklady pro krok další. Obecný proces ujasnění si cílů až implementace dosažených výsledků je v přehledné formě shrnuto v obrázku 1 obsahující zapracované jednotlivé kroky uvedené v předchozím textu.

Obrázek č. 1: Popis předpokladů pro úspěšné řešení projektu PESCO v oblasti CBRN, návaznost řízení, řešení projektu a následná implementace výsledků do praxe.

Jak je patrné z předchozího textu, úspěšná realizace projektu PESCO včetně splnění všech předpokladů k zahájení realizace vyžaduje komplexní součinnost ze strany institucí a organizací MO a AČR. Projekty PESCO řešené s cílem zavedení nových technologií v oblastech CBRN budou vyžadovat účast expertů a to expertů zaměřených na rozdílné činnosti: v první řadě bude třeba angažovat experty erudované v řešené oblasti (v tomto případě celá nebo částečná oblast CBRN), dále pak expertů schopných organizačně zajistit účast v nadnárodních projektech (projektový management, odborníci na právní a ekonomickou problematiku) a třetí skupinou budou experti schopní zajistit praktickou implementaci dosažených znalostí do vyráběné technologie (implementace výsledků, kooperace s komerčním partnerem) nebo formy konkrétní schopnosti AČR (například adaptace do podmínek výcviku). Ve všech případech bude třeba zajistit účast jazykově vybavených expertů schopných orientace v mezinárodním prostředí. Všechny uvedené funkce může pokrývat jedna osoba či skupina osob zasahujících do všech směrů, v praxi je však nezbytná specializace a zajištění provázaného týmu.

Při posuzování vhodnosti získání nových schopností prostřednictvím projektu PESCO je třeba brát v potaz, že nepřímé náklady a za některých okolností i přímé náklady přetrvávají i po konci projektu. Tento faktor je zejména relevantní, když je ze strany

poskytovatele hodnocena udržitelnost výsledků projektu. Jednodušší postavení při financování projektu v průběhu jeho řešení mají příspěvkové organizace, které mohou využít režijní výdaje pro krytí některých výdajů spojených s projektem a z projektových prostředků jsou příspěvkové organizace schopny vytvářet i tabulková místa a tím lépe adaptovat personální strukturu podmínkám a cílům projektu. Tyto možnosti by pro potřeby řešení mezinárodních projektů byly žádoucí i pro organizační složky MO.

V předchozím textu formulovaná doporučení je možné koncentrovat do následujících bodů, které formulují vstupní podmínky dávající předpoklad úspěšného řešení a využití výsledků projektů.

Pro hodnocení a plánování zapojení do projektu PESCO je třeba brát v potaz i alternativní způsoby dosažení nových schopností v oblasti CBRN a s nimi poměřovat očekávané přínosy získané projekty PESCO. Zde se jako alternativní možnost jeví především iniciativa NATO Framework Nations Concept, která se svým obsahem s iniciativou PESCO částečně překrývá. Iniciativa PESCO je výhodná, pokud je třeba upřednostnit aktivity v rámci EU namísto NATO, případně zajistit účast zemí, které jsou součástí EU, ale nikoliv NATO. V probíhajících projektech PESCO je například Rakousko vedoucí zemí projektu „Monitorování a ochrana před zbraněmi hromadného ničení“. Rakousko je členem EU, nikoliv však NATO, pokud by ČR chtěla vést účinnou spolupráci s Rakouskem, není možné využít iniciativu Framework Nations Concept. Při plánování do budoucna připravovaných mezinárodních projektů včetně projektů PESCO je třeba také zohlednit epidemiologické události let 2020 a 2021, kdy vlivem dočasného poklesu hospodářské výkonnosti ČR je předjímán budoucí tlak na omezení investičních aktivit v důsledku úsporných opatření a budoucí implementace tak může být ztížena. Na druhou stranu nelze ani vyloučit, že účast v mezinárodním projektu bude hlavní cestou, jak do AČR implementovat nové schopnosti založené na unikátních přístupech a řešeních problému.

ZÁVĚR

Z provedených analýz jednoznačně vyplynula nutnost reflektovat současný technologický pokrok a řešit slabé stránky v současných schopnostech součástí AČR zodpovídajících za ochranu proti CBRN. Proces udržování a rozvoje moderních schopností v oblasti CBRN klade velké nároky na finanční zdroje, a právě finanční prostředky alokované ze strany státu pro tyto účely nezajistí adekvátní rozvoj a do budoucna hrozí riziko zaostávání AČR za současnými změnami a trendy v technologiích. Provedené analýzy a kvalitativní výzkum poukázaly, že iniciativa PESCO, i přes své nedostatky a omezení, by mohla být nástrojem, jak vytvořit silné sdružení států schopné dosáhnout cílů, které AČR sama schopná dosáhnout není. Na druhou stranu je iniciativa PESCO spojena se značnými nároky na zajištění chodu projektů a aplikování výsledků. Při nevhodném způsobu volby projektu však existuje riziko, že projekty PESCO budou představovat administrativní zátěž s marginálním přínosem k rozvoji schopností AČR v oblasti CBRN. V současné době, kdy v Evropské unii probíhá proces tvorby další již 4. vlny projektů, by mohla tato analýza pomoci v procesu tvorby a návrhů pro budoucí zapojení ČR do této další vlny iniciativy s ohledem na plnění ostatních mezinárodních závazků AČR. Úspěšné řešení projektu

PESCO vedoucí ke zvýšení schopností AČR v oblasti CBRN vyžaduje širokou součinnost podřízených složek MO a postupnou realizaci jednotlivých dílčích kroků, které pak postupně vyústí ve výslednou implementaci výsledků do schopností AČR v oblasti CBRN. Konkrétně je úspěšné řešení projektu PESCO vedoucí ke zvýšení schopností AČR v oblasti CBRN spočívající na čtyřech krocích:

- 1) soustavný výzkum v řešené oblasti, expertní a sledovatelská činnost; využití a vyčlenění odborných kapacit a nastavení mechanismů spolupráce s tuzemskými nebo zahraničními komerčními a zahraničními pracovními partnery;
- 2) řízení přípravy, stanovení cílů, komunikace a nastavení podmínek spolupráce se zahraničními partnery a tuzemskými organizacemi;
- 3) samotnou realizaci projektu PESCO za součinnosti vyčleněných odborníků, zástupců uživatele výsledků a zástupců dalších řídicích a administrativních pracovišť;
- 4) výslednou implementaci výsledků do schopností AČR v oblasti CBRN.

Jednou z dalších možností, jak by se ČR mohla zapojit do procesu budování schopností CBRN, je přihlášení se do výzvy k předkládání nabídek v rámci Evropského obranného fondu (EDF). Konkrétně se jedná o kategorii „Defence medical response, Chemical Biological Radiological Nuclear (CBRN) biotech and human factors“. Výzva byla vyhlášena v červnu 2021 a návrhy jsou očekávány do konce prosince 2021.¹³

Tento článek byl vypracován v rámci výzkumných záměrů Univerzity obrany DZRO ZHN a DZRO STRATAL a vychází z následující studie: Pohanka, Miroslav. Možnosti České republiky ve Stálé strukturované spolupráci Evropské unie (PESCO) v oblasti CBRN. Závěrečná práce 38. kurzu generálního štábu brigádního generála Františka Moravce. Brno, 2021.

Autoři: ***Pplk. gšt. prof. RNDr. Miroslav Pohanka, Ph.D., DSc.,*** narozen v roce 1979. Je absolventem Masarykovy univerzity z oboru biochemie (Mgr. 2003, RNDr. 2005, Ph.D. 2008), habilitován v oboru toxikologie (Univerzita obrany, 2012) a dále se specializující na analytickou chemii (Akademie věd 2014: DSc, Univerzita Pardubice 2016: profesor). Voják z povolání se specializující na oblast analýz a diagnostiky působení biologických agens a otravných látek a ochrany proti jejich působení v rámci Centra biologické ochrany Těchonín (od 2003) a na Univerzitě obrany (od 2008). Je autorem či spoluautorem více než 300 prací v časopisech s impaktním faktorem a s úhrnnou citační odezvou 4918 (web of science) a H indexem 34 a i dalších publikačních výstupů včetně monografií a učebnic.

¹³ European Commission. European Defence Fund (EDF) calls 2021. 30.June 2021. Dostupné z: https://ec.europa.eu/defence-industry-space/factsheet-edf-calls-2021_en

Ing. Antonín Novotný, Ph.D., plukovník v záloze, nar. 1963. V roce 1985 ukončil Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově a poté do roku 1988 vykonával velitelské funkce. 1988-1991 postgraduální studium, 1991-2008 Vojenského zpravodajství. V letech 2008-2010 obranný poradce ve velitelství NATO při stálé delegaci České republiky při NATO a Stálém zastoupení České republiky při Evropské unii v Bruselu. V letech 2011-2012 akademický pracovník skupiny bezpečnostních studií, Katedry celoživotního vzdělávání Univerzity obrany v Brně. Od listopadu 2012 pracuje jako akademický pracovník Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií UO. Je členem redakční rady časopisu *Obrana a strategie*. V roce 2015 absolvoval doktorandské studium na Univerzitě obrany.

Jak citovat: POHANKA, Miroslav a Antonín NOVOTNÝ. Kvalitativní výzkum na směřování projektů PESCO v oblasti CBRN. *Vojenské rozhledy*. 2021, 30 (4), 060-073. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenske-rozhledy.cz